

2.9.2025

Kajaanin kaupunki

Kajaaninjoen ennallistamiseen liittyvä voimalaitosten purkaminen, kuntalaisaloite

Kainuun Museolta on pyydetty lausuntoa liittyen kuntalaisaloitteeseen, joka koskee Kajaaninjoen ennallistamista, joko voimalaitospadot ohittamalla tai voimalaitokset purkamalla. Kainuun Museo antaa lausuntonsa voimalaitosrakennusten mahdolliseen purkamiseen liittyen.

Aloitteessa todetaan, että voimalaitosten purkaminen mahdollistaisi koskimaiseman palauttamisen Kajaanin linnan ympäristöön ja toimenpiteet parantaisivat alueen virkistyskäyttöä huomattavasti. Kajaaninjoen rantojen rakennettu ympäristö on Museoviraston vuonna 2009 tekemässä inventoinnissa arvoitettu valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY). Alue on suhteellisen laaja ja sekä Koivukosken että Ämmäkosken voimalaitokset sijaitsevat kyseisen RKY-aluerajauksen sisällä. Kajaaninjoen historiallisen kokonaisuuden RKY-alue sisältää nimensä mukaisesti rakennettua kulttuuriympäristöä Kajaanin keskustan tuntumassa vuosisatojen ajalta. Alue edustaa niin valtakunnan historiaa, tervanpolton historiaa kuin teollistumisvaiheen rakennettua ympäristöä. Jokaisen aikakauden rakennuskanta antaa alueelle oman leimansa, niin myös 1900-luvun alkuvuosikymmeninä rakennetut voimalaitoskokonaisuudet.

Ämmäkosken voimalaitoksen ensimmäinen osa on valmistunut vuonna 1917 ja rakennus on arkkitehti Onni Tarjanteen suunnittelema. Vuonna 1940 arkkitehti Eino Pitkänen suunnitteli rakennuksen laajennuksen ja samalla julkisivun uudistuksen, joka on tyyliltään funktionalistinen. Myös vuonna 1943 valmistunut Koivukosken voimalaitosrakennus on Pitkäsen suunnittelema. Voimalaitokset on alun perin rakennettu tuottamaan sähköä kaupungin keskustan kupeessa sijainneiden puunjalostukseen liittyvien teollisuuslaitosten tarpeisiin.

Voimalaitosrakennusten alueella ei ole voimassa olevaa asemakaavaa, joten rakennuksilla ei ole varsinaista suojelumerkintää. Ne ovat kuitenkin olennainen osa Kajaaninjoen historiallisen kokonaisuuden rakennettua kulttuuriympäristöä ja samalla maisemaa. Niiden purkaminen, vaikka se toisaalta olisi maiseman ennallistamista,

hävittäisi lopullisesti osan jokimaiseman ajallisesta kerrostumasta, josta on vuosikymmenten saatossa muodostunut olennainen osa Kajaanin keskustan ja Kajaaninjoen maisemaa. Se hävittäisi samalla myös aikansa omaleimaisen voimalaitosarkkitehtuurin keskeiseltä ja näkyvältä paikalta. Se, että voimalaitoksia on edelleen muualla maakunnassa ja ne ovat pitkälti ulkonäöltään toistensa kaltaisia, ei vähennä Kajaaninjoen voimalaitosten rakennushistoriallista arvoa. Niillä on Kajaaninjoen ja Kajaanin keskustan tietynlaisina maanmerkkeinä sekä historiallista, rakennushistoriallista että maisemallista arvoa, ja kaikki nämä arvot menetettäisiin, mikäli rakennukset päädyttäisiin purkamaan.

Voimalaitosrakennelmiin ovat liittyneet olennaisena osana myös tervakanavat. Koivukosken tervakanava on purettu sen jälkeen, kun sen käyttö loppui, mutta Ämmäkosken kanava on yhä olemassa ja kunnostettu takaisin käyttökuntoon 1980-luvulla. Se on tänä päivänä harvinainen, koska se on tiettävästi ainoa tällä hetkellä toimiva tervakanava koko maailmassa. Tervakanava on harvinaisuutensa ansiosta rakennushistoriallisesti arvokas. Lisäksi sillä on käyttöhistoriansa kautta myös historiallinen arvo. Voimalaitosten ja patorakenteiden purkaminen tarkoittaisi todennäköisesti myös arvokkaan ja ainutlaatuisen tervakanavan menettämistä Kajaaninjoen maisemasta.

Kainuun Museo ei kannata voimalaitosten purkamista, koska toimenpide hävittäisi lopullisesti olennaisen osan sekä kaupungin rakennushistoriaa, että maisemallista kerrostumaa.

Kajaanissa 2.9.2025

Sanna Alavaikko
rakennustutkija
044 710 0444

Tapani Lintula
museonjohtaja
044 710 0450

TIEDOKSI Museovirasto
Kainuun ELY-keskus